

**Sprawozdanie z kontroli stanowisk
kraski *Coracias garrulus*
na Nizinie Północnopodlaskiej w 2010 roku**

Grzegorz Grygoruk, Tomasz Tumiel

Białystok, 2010 r.

Wstęp

Kraska jest gatunkiem, którego liczebność w ostatnim półwieczu drastycznie spadła w całej Polsce (Tomiałojć, Stawarczyk 2003). Obecnie gatunek ten znajduje się blisko granicy wymarcia, a całą krajową populację oceniono w 2006 roku na 60-75 par na kilku izolowanych stanowiskach (Górski i in.2007). Na Nizinie Północnopodlaskiej w 1996 roku gniazdowało jeszcze 48-53 pary (Pugacewicz 1996), przy czym w latach 2007-2009 wykryto ptaki w sumie tylko na 7-8 różnych rewirach.

Metody

W 2010 roku przeprowadzono kontrole wszystkich stanowisk kraski na Nizinie Północnopodlaskiej, na których stwierdzono lęgi tego gatunku w przeciągu ostatnich 5 lat. Prace terenowe prowadzono w okresie od maja do sierpnia. Głównym ich celem była kontrola zawieszonych w ostatnich latach budek lęgowych. Zajęcie budek sprawdzano na dwa sposoby. Pierwszym była bezpośrednia kontrola budek, polegająca na wejściu na drzewo i sprawdzeniu ich zawartości. Sposób ten stosowano od początku lipca, czyli w momencie kiedy większość dziuplaków wyprowadziła już młode, a lęgi krasek są na etapie piskląt. Umożliwiało to

oczyszczenie większości sprawdzanych budek lęgowych, gdyż we wcześniejszym terminie były one często zasiedlone przez inne gatunki ptaków i kontrola musiałaby zostać powtórzona. Druga, mniej inwazyjna metoda polegała na przeprowadzaniu kontroli z ziemi. Obserwator sprawdzał zasiedlenie budki prowadząc obserwacje z dystansu, tak aby nie przepłoszyć ptaków swoją obecnością. Dodatkowo sprawdzano najbliższą okolicę, gdzie umieszczona była budka. Szczególną uwagę zwracano na potencjalne miejsca, gdzie mogą przysiadывать ptaki, czyli przeważnie dobrze eksponowane elementy krajobrazu, które służą kraskom za tzw. czatownie (druty, linie energetyczne, ogrodzenia, pojedyncze drzewa). Wykorzystywano przy tym wiedzę uzyskaną podczas wcześniejszych kontroli na danym stanowisku.

Wyniki

Skontrolowano wszystkie budki lęgowe rozwieszane na obszarach gdzie stwierdzono lęgi krasiek w ostatnich 5 latach. Są to trzy rejony położone na terenie pięciu gmin:

1. Juchnowiec i Zabłudów
2. Czeremcha i Milejczyce
3. Michałowo

W rejonach tych rozwieszonych było 50 budek. Dalszych 10 znajduje się na stanowiskach historycznych. W 2010 roku oczyszczono 31 budek, a dalszych 19 sprawdzono podczas kontroli naziemnych. Ponadto w dwóch przypadkach stwierdzono ścięcie drzewa, na którym wisiała budka, a w trzech ich uszkodzenie.

W efekcie czyszczenia, w 20 budkach stwierdzono stare gniazda świadczące o ich zasiedleniu przez szpaki (*Sturnus vulgaris*). Pojedyncze budki zajęte były przez bogatkę (*Parus major*), szerszenia europejskiego (*Vespa crabro*) oraz nieoznaczony gatunek ptaka. Nie stwierdzono zasiedlenia żadnej budki przez kraskę.

Stwierdzono natomiast lęgi tego gatunku w dwóch z wyżej wymienionych rejonów. W pierwszym rejonie (gm. Juchnowiec i Zabłudów) stwierdzono 1 parę lęgową. Odnaleziono tu dziuplę lęgową z piskletami w wierzbie. Znajdowała się ona w odległości ok. 30 metrów od wywieszanej wcześniej budki. Para zakończyła lęg z sukcesem i w sierpniu obserwowano rodzinę – dwa dorosłe i przynajmniej 2 młode ptaki. W drugim rejonie (gm. Czeremcha i Milejczyce) odnotowano ptaki w dwóch, stałych rewirach zasiedlanych od kilku lat. W jednym, gdzie obserwowano parę ptaków odnotowano stratę lęgu na etapie jaj w efekcie zniszczenia przez nierozpoznanego drapieżnika. Drugi rewir był zasiedlony przez samotnego osobnika.

Podsumowanie

Przy utrzymaniu obecnego trendu populacji kraski należy spodziewać się wygaśnięcia ostatnich stanowisk lęgowych w przeciągu najbliższych kilku lat, a tym samym całkowitego zaniku gatunku na Nizinie Północnopodlaskiej. W okolicach Zabłudowa, gdzie w 1996 roku występowało jeszcze 10-11 par tego gatunku (Pugacewicz 1996), w 2010 roku zarejestrowano tylko 1 parę. Potwierdza to postępujący, katastroficzny spadek jej liczebności.

Wydaje się, że poprawa obecnego stanu może wystąpić tylko w przypadku całkowitego odwrócenia ogólnej tendencji na tym obszarze. Brak jest jasnych przyczyn aktualnego zaniku populacji kraski na Nizinie Północnopodlaskiej, a pojedyncze straty lęgów czy zmiany w środowisku wydają się nieadekwatne do obserwowanego spadku liczebności. Na tej podstawie można przypuszczać iż jest to problem bardziej złożony.

W chwili obecnej, przy tak marginalnej populacji, prowadzenie projektów ochronnych o dużym nakładzie sił i środków wydaje się niewspółmierne do uzyskania możliwych efektów, jak również wobec dużego prawdopodobieństwa ich niepowodzenia nawet z powodu zwykłych wypadków losowych czy czynników naturalnych.

Monitoring populacji kraski prowadzony na Litwie i Łotwie w ostatnich latach wykazał sytuację stabilną lub nawet trend wzrostowy, przy czym w drugim kraju większość populacji gniazduje obecnie w budkach lęgowych (Justina Liaudanskyte-Turciniene inf. ustna). Na Podkarpaciu również zaobserwowano wzrost liczby par lęgowych (Grzybek i in. 2009). Można mieć nadzieję, iż w dłuższej perspektywie będzie oznaczać to również ustabilizowanie populacji lub wyraźną poprawę na sąsiednich lęgowiskach, w tym w północno-wschodniej Polsce. Doświadczenia z innych regionów wskazują, że przy wzroście liczebności kraski w pierwszej kolejności następuje on w dotychczasowych rejonach występowania, a następnie ma miejsce rozszerzenie zasięgu poprzez pojawianie się kolejnych par w okolicy. Wobec tego istnieje dalsza potrzeba monitorowania liczebności kraski na czynnych jeszcze

stanowiskach oraz zapewnienia im spokoju w miejscach gniazdowania. Należy też w miarę możliwości działać na rzecz ochrony tradycyjnego krajobrazu o ekstensywnym charakterze rolnictwa jako najbardziej typowego biotopu tego gatunku. Umożliwi to w przypadku wzrostu liczebności kraski zajęcie przez ptaki dawnych stanowisk lęgowych.

Literatura:

Górski A., Dombrowski A., Sosnowski J. 2007. Kraska *Coracias garrulus*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Naubauer G. i Chylarecki P. (red.) Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004. Ss. 290-291. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Grzybek J., Kata K., Kata M., Snopek S., Sobuś T., Szyszka M. 2009. Rozmieszczenie, liczebność oraz elementy biologii kraski *Coracias garrulus* w południowo-wschodniej Polsce w latach 1990–2008 Notatki Ornitologiczne 50: 240-250.

Pugacewicz E. 1998. Stan populacji kraski (*Coracias garrulus*) na Nizinie Północnopodlaskiej w latach 1960–1996. Kulon 3: 17–34.

Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.